

„POCIĄG DO WOLNOŚCI”

- scenariusz uroczystości z okazji 11 XI

Scenografia i występujące osoby

Scenografia – stacje kolejowe (4):

- I. Niewola;
- II. Powstania: kościuszkowskie, listopadowe i styczniowe;
- III. Pierwsza wojna światowa;
- IV. Wolność.

Pod napisami z nazwami stacji siedzą w grupach uczniowie, między stacjami makiety wagonów i czoło lokomotywy z napisem „Pociąg do wolności”; dwoje uczniów w czapkach kolejarzy i z kolejarskimi lizakami w rękach. W tle stacji tablice z napisami:

- Ad. I – 1791 – Konstytucja 3 Maja, rozbiory 1772, 1793, 1795; Pomorze, Białoruś, Ukraina, Toruń, Gdańsk, Wielkopolska, Mazowsze. Ponadto: kajdany, łańcuchy itp. symbole niewoli; 1797 – powstanie „Mazurka Dąbrowskiego”;
- Ad. II – 1794 – kościuszkowskie, 1830 – listopadowe, 1864 – styczniowe; Tadeusz Kościuszko, Józef Bem, Piotr Wysocki, Jan Kiliński,
- Ad. III – I Brygada Legionów Polskich z Józefem Piłsudskim, Armia Polska (Błękitna) z Józefem Hallerem; portrety wymienionych wodzów
- Ad. IV – 11 Listopada 1918 r. odzyskanie niepodległości przez Polskę. Napis biało-czerwony; obok tablicy postument ze zniczem.

Równoległe nad stacjami prezentacja multimedialna – wielcy bojownicy o wolność Polski.

Uczestnicy:

PI, PII – Przewodnicy oprowadzający po stacjach historii – kolejarze;

R – recytatorzy – dziesięciu uczniów;

U – Uczniowie – pięciu uczniów-narratorów.

PRZEBIEG:

(Widzowie siedzą na sali widowiskowej, w głębi rozlega się piosenka „Żeby Polska, (...) była Polską”)

Z głębi dziejów, z krain mrocznych,

Puszcz odwiecznych, pól i stepów,

Nasz rodowód, nasz początek,

Hen od Piasta, Kraka, Lecha.

Długi łańcuch ludzkich istnień

Połączonych myślą prostą.

Żeby Polska, żeby Polska!
Żeby Polska była Polską!¹

PRZEWODNIK I

„Żeby Polska była Polską” przez 123 lata niewoli walczyły całe pokolenia Polaków. To im od 11 listopada 1918 r. zawdzięczamy wolność, poczucie dumy narodowej, możliwość pielęgnowania polskich tradycji oraz honorowania bohaterów. Dziś ojczyzna oczekuje od nas tego, co najważniejsze – pamięci o jej wielkich synach i miłości do ziemi ojczystej.

RECYTATOR 1

Opowiedz nam, moja ojczyzno
jak matka dzieciom ciekawym
o latach znaczonej blizną
na wiekach chwały i sławy.
O wojach Mieszka nam powiedz,
o słupach nad Odrą stawianych
niech niesie twoją opowieść
wiatr halny i morskie szkwały. (...)
Wytłumacz nam, tak jak umiesz,
skąd czerwień i biel sztandarów,
niech ludzie żyją tu w dumie,
że taki wydał ich naród.
A jeśli wielka historia
i dla nas ma trochę miejsca,
bądź z wiernych mi najwierniejsza
i mnie weź sobie do serca.²

(PI i PII ubierają czapki kolejarzy)

PI

Jakie były ojczyzny losu koleje,
jakie Polska przeżyła dzieje,
jak bardzo pragnęła wolności,
niech wam pokaże
krótka podróż do przeszłości.

STACJA: NIEWOLA

Przy stacji Niewola – uczniowie stoją, siedzą, sprawiają wrażenie oczekujących, smutnych; w tle napis z nazwą stacji Niewola oraz tablica z datami rozbiorów, grabionymi ziemiemi, kajdanami itp. (por. scenografia).

PII

W niewoli Polska legła przez wrogów rozgrabiona
Złotą wolność straciła, prześladowaniami trapią.

¹ Pietrzak J., *Żeby Polska*

² Szczepkowski J., *Opowiedz nam Ojczyzno*

Rozgrabili naszą ziemię zachłanni sąsiedzi:
na południu – Austriak,
Prusak – na zachodzie,
Rosjanin zaś na wschodzie,
Chcą cię oto zniszczyć
Polski, pradawny narodzie!

UCZENÍ 1

Jest rok 1772 Prusy, Rosja i Austria sięgają po polskie ziemie w chwili, gdy Rzeczpospolita jest osłabiona, nie ma wielkiej armii, nie może się bronić. Nie pomaga opór garstki posłów na sejm rozbiorowy z Rejtanem na czele. Tracimy znaczną część Pomorza, Białorusi, Ukrainy, Małopolski.

(tu U1 odrywa karty z nazwami grabionych ziem)

A jednak znajdują się w kraju oświeceni patrioci, którzy podejmują próby naprawy Rzeczpospolitej w ramach Sejmu Czteroletniego – Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic i inni pragną podtrzymać w Polakach nadzieję na przyszłość. Biskup Ignacy Krasicki tęsknotę za wolnością wyraził w bajce:

R2

„Czemu płaczesz?” – staremu mówił czyżyk młody.
„Lepsze masz teraz w klatce niż w polu wygodny.”
„Tyś w niej zrodzon” – rzekł stary. – „Przeto ci wybaczę.
Jam był wolny, dziś w klatce i dlatego płaczę.”

U2

Na nic się jednak zdały starania patriotów. Prusy i Rosja dokonały w roku 1793 drugiego rozbioru Polski. Okroiły jej terytorium o Toruń, Gdańsk, Wielkopolskę i Mazowsze (*U2 odrywa karty z nazwami wymienianych ziem.*) Dwa lata później w roku 1995 Rzeczpospolita została rozgrabiona ostatecznie – zniknęła z map Europy na 123 lata. Kraju więc nie było, ale naród pozostał!

R3

O Polsko! Święte Twe imię
Po cichu i po kryjomu
Z trwogą za siebie i innych
Szeptano w ojców mych domach

Prawdziwe jakieś nieprawdy
Opowiadano o Tobie
Mówiono, że jesteś świętą
Mówiono, że leżysz w grobie. (...)

Ojczyzno moja, na końcuś upadła!
Zamożna kiedyś i w sławę, i w siłę!

Ta co od morza, aż do morza władała,
Kawałka ziemi nie ma na mogiłę!³

P11

W stacji Niewola na długo przystanął pociąg ojczyzny,
Choć Polacy nie szczędzili dla niej krwi, cierpień i blizny.

R4

Święta miłości kochanej ojczyzny
Czują cię tylko umysły pocziwie.
Dla ciebie zjadłe smakują trucizny,
Dla ciebie pęta, więzy niezelżywe.
Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny
Gnieździsz w umyśle rozkoszy prawdziwe.
Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
Nie żał żyć w nędzy, nie żał i umierać.⁴

P1

Walczyli za Polskę, nie bacząc na potęgę wrogów i własne cierpienia.

(P1 i P11 prowadzą pozostałych powoli do stacji powstania: na tablicach daty i nazwy powstań oraz ważne wydarzenia – bitwa pod Raclawicami, Wawrem, Olszynką Grochowską, itp.)

STACJA: POWSTANIA: KOŚCIUSZKOWSKIE, LISTOPADOWE, STYCZNIOWE

W powstaniach wielu dla Polski
złożyli życie w ofierze
bohaterowie ojczyzny,
którzy kochali ją szczerze.

W otwartych bojach, potyczkach
w codziennej modlitwie i pracy
pielęgnowali polskość
nawet najmłodszy Polacy.

R5, 6

– Kto ty jesteś?
– Polak mały...⁵

U3

W 1794 r. w serca Polaków wstąpiła otucha – na krakowskim rynku stał się Tadeusz Kościuszko, który ogłosił powstańczą walkę o przywrócenie wolności ojczyźnie. Sam jako naczelnik złożył przysięgę na wierność Polsce i narodowi. Niestety, nie udało się pokonać wrogów mimo zaangażowania w walkę całego społeczeństwa. Odwaga Tadeusza Kościuszki, Józefa Bema, szewca Jana Kilińskiego czy chłopca Bartosza Głowackiego rozpałała jednak i wyobraźnię, i serca organizatorów następnych zrywów narodowych.

³ Słoński E., *Polska w niewoli*

⁴ Krasicki I., *Hymn do miłości Ojczyzny*

⁵ Bełza W., *Katechizm polskiego dziecka*

(Wszyscy śpiewają, stojąc, do podkładu muzycznego „Warszawiankę”)

Oto dziś dzień krwi i chwały
 Oby dniem wskrzeszenia był.
 W Gwiazdę Francji Orzeł Biały
 Patrząc, lot swój w niebo wzbił.
 A nadzieją podniecany,
 Woła na nas z górnych stron:
 Powstań Polsko, skrusz kajdany,
 Dziś twój triumf albo zgon.
 Hej, kto Polak na bagnety!
 Żyj swobodo, Polsko żyj!
 Takim hasłem cnej podniety,
 Trąbo nasza wrogom grzmij!⁶ x2

PII

W roku 1831 wybuchło w Warszawie powstanie listopadowe, a w 1864 styczniowe. Oba zakończyły się klęskami, ale ukazały męstwo i determinację Polaków znanych, takich jak gen. Jan Henryk Dąbrowski, Józef Wybicki, Józef Poniatowski czy Piotr Wysocki, jak i tych bezimiennych.

PI

Wielu patriotów musiało opuścić kraj ojczysty opanowany przez zaborców, którzy prześladowali Polaków, np. wywożąc ich na Sybir, gdzie wycieńczał ich głód, mróz i tęsknota.

R7

Do kraju tego, gdzie kruszynę chleba
 Podnoszą z ziemi przez uszanowanie
 Dla darów nieba... Tęskno mi, Panie.
 Do kraju tego, gdzie winą jest dużą
 Popsować gniazdo na gruszy bocianie,
 Bo wszystkim służą... Tęskno mi, Panie.
 Do kraju tego, gdzie pierwsze ukłony
 Są jak odwieczne Chrystusa wyznanie:
 „Bądź pochwalony”... Tęskno mi, Panie. (...)⁷

PI

(kontynuuje)

Nigdy się jednak nie poddali ani rusyfikacji, ani germanizacji. Przyrzekali:

(Śpiew: wszyscy śpiewają w postawie zasadniczej z ręką na sercu „Rotę”⁸)

⁶ Sienkiewicz K., *Oto dziś dzień Krwi i Chwały*

⁷ Norwid C.K., *Moja piosnka*

⁸ Konopnicka M., *Rota*

U4

Inni przystąpili do Napoleona – cesarza Francuzów – i w Legionach Polskich walczyli o swoją ojczyznę. To tu powstał nasz hymn narodowy znany wówczas jako pieśń legionistów. Już wtedy mazur dodawał Polakom odwagi, kołł tęsknotę i budził nadzieję. Historia prowadziła zaś do wybuchu w roku 1914 wielkiej, światowej wojny.

(PI i PII prowadzą do stacji I wojna)

STACJA: I WOJNA ŚWIATOWA

(w tle tablica z napisami: I Brygada Legionów Polskich pod dowództwem Józefa Piłsudskiego, Armia Polska we Francji pod wodzą Józefa Hallera)

PII

Wiara w lepszy los zagrzewała Polaków ze wszystkich zaborów do walki o Polskę na frontach I wojny światowej. W 1914 roku Józef Piłsudski zaczyna tworzyć Legiony Polskie, miejscem powołania oddziałów polskich staje się też Francja, w której powstawała pod dowództwem generała Józefa Hallera Armia Polska, zwana Błękitną. Dowódcy pragnęli zwrócić uwagę świata na kwestię odzyskania niepodległości przez Polskę. Żołnierze walczyli i modlili się:

R8

O Panie, który jesteś w niebie
Wyciągnij sprawiedliwą dłoń
Wołamy z wszystkich stron do ciebie
O polski kraj, o polską broń.

O Panie, skrusz ten miecz, co siecze kraj,
Do wolnej Polski nam powrócić daj,
By stał się twierdzą nowej siły
Nasz dom, nasz kraj.
Sto lat niewoli znieśliśmy w pokorze,
Wyzuci z ziemi, pogardą karmieni.
Twoja sprawiedliwość wszystko zwrócić może,
Twoja opatrność zło w dobro przemieni.
Niech nasza Polska wśród narodów stanie.
Dzielna i mądra, jednością złączona,
O to Cię prosim z głębi duszy Panie.
Ojcowskie wyciągnij ku nam ramiona.⁹

PI

I Brygada Legionów Polskich zagrzewała się do walki pieśnią;

(Śpiew wszystkich zebranych do podkładu muzycznego: „My pierwsza brygada”)

⁹ Bocheńska H., *Modlitwa o Polskę*

PII

Odwaga, męstwo i upór Polaków zaowocowały w końcu dotarciem do stacji Wolność! 11 listopada 1918 roku odzyskaliśmy niepodległość, a Rzeczpospolita powróciła na mapę Europy. Józef Piłsudski podjął trudne dzieło odbudowy państwowości polskiej. Polacy znaleźli się we własnym domu!

(PI i PII prowadzą do stacji Wolność: wszyscy są radośni i szczęśliwi)

STACJA WOLNOŚĆ

(Na tablicy biało-czerwony napis: 11 listopada 1918 r. Polska odzyskała niepodległość; portrety Piłsudskiego i Hallera – por. scenografia)

PI

W historii Polski, tak się składa,
Był kiedyś ponad wiek niewoli;
Jedenastego listopada
Nasz kraj z niewoli się wyzwolił.
I wtedy myśl powstała taka,
By przez szacunek dla przeszłości,
Ten dzień na zawsze dla Polaka,
pozostał **Dniem Niepodległości**.¹⁰

U5

Aby człowiek wiedział, dokąd zmierza, musi wiedzieć, skąd pochodzi.
Naród bez historii błądzi jak człowiek bez pamięci.

R9

Zanim ci, synku, w literach
Treść drukowaną obnażę,
Będę jak księgi otwierał
Wszystkie wojenne cmentarze.

Wszystkie po polach mogiły,
Nauczę czytać jak nuty,
Abyś z nich czerpał swe siły
Do dalszej w życiu marszruty.

Pokażę ci rany skryte,
Głębokie na twarzach blizny
I z nich cię będę jak liter
Uczył imienia ojczyzny.¹¹

¹⁰ Brykczyński M., *11 listopada*

¹¹ Piechal M., *Alfabet*

PI

Ojczyzna to także nasz hymn narodowy i pamięć o bohaterach, dla których zapalamy dziś w do-
wód uznania symboliczny znicz pamięci.

(PII zapala wielki znicz ustawiony obok tablicy z biało-czerwonym napisem)

Baczność! Do pieśni!

(Widownia wstaje i śpiewa hymn „Mazurek Dąbrowskiego”)

Spocznij!

R10

Ojczyzna zwykle słowo,
A tyle znaczy (...)

Ojczyzna – to jabłonie kwiatami obsypane
I modne chabry w zbożu i jasny śpiew skowronka
I srebrnołuskie fale, odrzańskie i wiślane
Skalista grań tatrzańska i mazowiecka łąka (...)

Ojczyzna – to wsie, miasta, ulice i stadiony
I wszystkie polskie huty. I wszystkie polskie szkoły
To porty i okręty, i morza brzeg zielony –
To zwykły dzień roboczy i święta dzień wesoły.

Ojczyzna – to czas dawny, Ojczyzna – to czas bliski
To miły dom rodzinny i matki oczy jasne
Ojczyzna – to jest mowa znajoma od kołyski
Ojczyzna – to my sami, to serca nasze własne.¹²

U1

My mamy dziś szczęście dorastać w wolnym kraju. Pamiętamy jednak o tym, że przodkom win-
niśmy pamięć, a ojczyźnie – miłość.

(Wszyscy uczestnicy uroczystości śpiewają)

Ja to mam szczęście,
że w tym momencie
żyć mi przyszło
w kraju nad Wisłą,
ja to mam szczęście. *(3x od śpiewu cichego do głośnego; w trzecim wykonaniu „my” zamiast „ja”)*

¹² Skarga P., *Modlitwa za Ojczyznę*